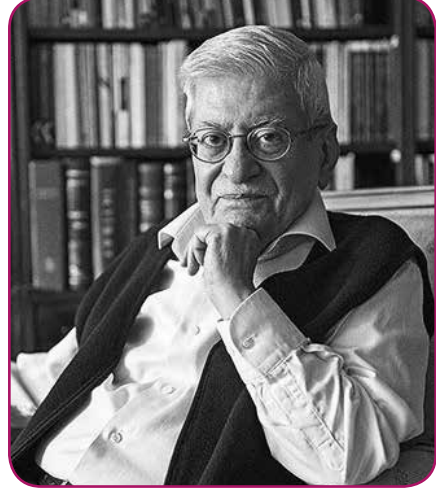

Rasim Özdenören

Uğur Mantu

Türk edebiyat ve düşünce hayatının önemli isimlerinden Rasim Özdenören, çeşitli sağlık sorunları sebebiyle bir süredir tedavi gördüğü Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Göğüs Hastalıkları Hastanesinde 23 Temmuz 2022 tarihinde vefat etti. Özdenören, 24 Temmuz 2022 Pazar günü Eyüp Sultan Camisi'nde ikinci namazını müteakip kılınan cenaze namazının ardından Eyüp Sultan Mihrişah Valide Sultan Haziresi'ne defnedildi.

Modernleşme sürecinin Türk toplumu üzerinde bıraktığı derin izleri meselelerin sosyolojik ve psikolojik boyutlarını da dikkate alarak işlediği öyküleri ve edebiyattan kültüre, siyasetten ekonomiye geniş bir yelpazede yazıya döktüğü düşüncelerini içeren öğretici denemeleriyle okurun belleğinde yer edinen Rasim Özdenören 20 Mayıs 1940 tarihinde¹ Maraş'ta dünyaya geldi. İnşaat mühendisi olup belediyede bayındırlık

fen memuru unvanıyla görev yapan İstanbullu Hakkı Bey ile Maraşlı Ayşe Nezahat Hanımefendi'nin oğlu olan Özdenören'in edebiyatımızda şiirleriyle adından söz ettirecek Alâeddin isimli şair bir ikiz kardeşi ile kendisinden yaklaşık yirmi ay evvel dünyaya gelmiş Necibe ve Nedime isimli ikiz ablaları vardır. Ablalarından Necibe doğumundan dokuz ay kadar sonra dünyaya gözlerini yummuştur.

Adını dedesi Rasim Bey'den alan Özdenören'in baba tarafından kökenleri Çankırı ve Gönen'e dayanır. Babasının ailesi Eyüp civarında "Kahveciler" yahut "Kahvecioğulları" namıyla anılır. Soyadı Kanunu çıktığı vakit aile bu namı soyadı olarak almayı istese de nüfus memurunun "oğulları" şeklinde biten bir soyadının kaydedilmesine izin vermemesinden dolayı yazarın babası Hakkı Bey "Ören" soyadını almayı düşünmüş ancak bu soyadının da başka bir aile tarafından kullanıldığı ortaya çıkınca ailenin soyadı "Özdenören" olarak kayıtlara geçmiştir. Rasim Özdenören'in annesi Ayşe Nezahat Hanım ise anne tarafından şair Necip Fazıl Kısakürek ile akrabadır. Necip Fazıl Kısakü-

1 Rasim Özdenören kendisiyle yapılan bir konuşma esnasında 20 Mayıs'ın esas doğum tarihi olmayabileceğini bununla birlikte, annesinin beyanından hareketle, doğduğu gün verilen cuma selasından dolayı bir cuma günü doğduğunun kesin olduğunu dile getirmiştir. Rasim Özdenören hakkında kaleme aldığımız bu yazıda yer verdiğimiz biyografik bilgiler için şu eserlerden yararlanılmıştır: Ali Haydar Haksal, *Ruh Denizinden Öyküler*, İnsan Yayınları, İstanbul 2008; M. Nezir Eryaysoy, *Gül Yetiştiren Adam Rasim Özdenören*, İlke Yayıncılık, İstanbul 2009; D. Mehmet Doğan ile *Edebiyat Sohbetleri Cilt 1*, Ed.: Mustafa Atiker, Keçiören Belediyesi Yayınları, Ankara 2013; Ayhan Bulut, "Rasim Özdenören Hakkında Bir Monografi Çalışması", Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara 2013; Necip Tosun, *Türk Öykücülüğünde Rasim Özdenören*, 2. bs., İz Yayıncılık, İstanbul 2017; Ülkü Eliuz, *Rasim Özdenören*, Bir Yayıncılık, İstanbul 2018; Uğur Mantu, "Rasim Özdenören'in Öykülerinde Yabancılaşma", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 2019.

rek'in dedesi, Mecelle Komisyonu üyesi hukukçu Hilmi Bey ile Ayşe Nezahat Hanım'ın annesinin dedesi kardeşidir.

Çocukluğunun ilk yıllarında Maraş'ta ikamet eden Rasim Özdenören'in okula başlamadan evvel ninesinden dinlediği masal ve türküler ilerleyen yıllardaki yazarlığı üzerinde etkili olacaktır. Özdenören öykücülüğünün en belirgin özelliklerinden arasında yer alan gözlem ve tasvir gücünün kaynağı ise babası Hakkı Bey'dir. Hakkı Bey, Maraş'ta yaşayan bir İstanbullu olarak kültürüne ve insanına uyum sağlamakta zorlandığı bu kente yönelik izlenimlerini biraz da dramatize ederek çocuklarına aktarmıştır.

İkiz kardeşi Alâeddin Özdenören ile ilkokula Maraş'taki Sakarya İlkokulunda başlayan Rasim Özdenören'in eğitim hayatı Malatya'daki Cumhuriyet İlkokulunda sürecektir. Bu yıllarda okumaya oldukça meraklı olan Özdenören kardeşlerin okudukları eserler arasında Hz. Ali Cenkleri, Abdullah Ziya Kozanoğlu ve Feridun Fazıl Tülbentçi'nin romanları öne çıkmaktadır. Ortaokulla Malatya'da başlayan Özdenörenler babalarının 1954 yılında Tunceli'ye tayin olmasından dolayı ortaokulu bu şehrimizde tamamlayacaklardır. Rasim Özdenören, Tunceli yıllarını farklı türdeki eserleri okuyarak geçirmiştir. Hayatının bu döneminde Ömer Seyfettin külliyyatını tamamlayan Özdenören aynı zamanda Viyana Kuşatması, Kaniye Kalesi Müdafası ve İstanbul'un Fethi gibi tarihimizin önemli olaylarını konu edinen broşürleri de okumuştur. Tunceli'nin Özdenören'e katkılarından biri de halay öğrenmesidir. Yazar, halaydaki ahenk bilincinin ilerleyen yıllardaki kuramsal çalışmaları açısından faydalı olduğunu belirtmiştir.

1955 yılında Maraş Lisesine kayıt yaptırarak ortaöğrenime adım atan Rasim

Özdenören için bu yıllar ömür boyu sürecek dostluklarının temellerinin atıldığı bir zaman dilimine tekabül etmektedir. Özdenören; Cahit ve Sait Zarfıoğlu kardeşler, Erdem Bayazıt, Hasan Seyithanoğlu, Ali Kutlay gibi isimlerle lisenin birinci sınıfında tanışacaktır. Bu dönemde Rasim Özdenören için önem arz eden olaylardan biri de okulda yayımlanan *Hamle* dergisi ve bu dergiyi çıkaran Nuri Pakdil'den haberdar olmasıdır. Özdenören'le arkadaşları Pakdil'den sonra yayımına ara veren *Hamle*'yi sahiplenecek ve dergiyi yeniden çıkaracaklardır. Rasim Özdenören ilk öyküsünü de lise yıllarında kaleme almıştır. Erdem Bayazıt'tan Ali Kutlay'ın öykü yazdığını öğrenen Özdenören, arkadaşının öyküsünü okumak ister. Ali Kutlay'ın ise bunun için bir şartı vardır: Onun da bir öykü yazarak kendisine okutması. Bu şart koşma ile Özdenören'in içindeki öykücü uyana-cak ve ilk öykünün devamı gelecektir.

Lise yıllarında edebiyat ve kültür hayatımızın önemli dergilerinden *Varlık*'la tanışan Rasim Özdenören'in "Akarsu" adlı öyküsü bu derginin "Köyden Sesler" köşesinde yayımlanacaktır.² Özdenören bu dönemde *Serdengeçti* mecmuası ile *Büyük Doğu* dergisini de okuma imkânı bulmuştur. İlk öyküsü *Varlık*'ta yayımlanan yazar, gönderilen ürünlerin dergide yer alıp almadığına bakılmaksızın eleştiriye tabi tutulmasından etkilenerek *Türk Sanatı* dergisine öykülerini yollamıştır. Eserlerini yolladığı söz konusu dergiden dönem edebiyatında moda olan şive kullanımını terk etmesi yönünde bir eleştiri alan Rasim

2 Öykünün ilk yayımlandığı yer için bk. Rasim Özdenören, "Akarsu", *Varlık*, S 445, 1 Ocak 1957, s. 10. Bu öykü ilk yayımından yıllar sonra yazarın şu eserinde de yer almıştır: Rasim Özdenören, "Akarsu", *İlk Öyküler*, İz Yayınları, İstanbul 2022, s. 33-34. Bu eserde Özdenören'in *Varlık* dergisinin "Köyden Sesler" köşesinde yayımladığı diğer öykülere de yer verilmiştir.

Özdenören, bu eleştiriye dikkate alıp farklı bir öykü anlayışına yönelecektir. Lise son sınıfta daha sonra *Edebiyat* ile *Mavera* dergilerinde yol arkadaşlığı yapacakları M. Akif İnan'la tanışan Özdenören ve arkadaşları *Pazar Postası* dergisi vasıtasıyla İkinci Yeni'den haberdar olmuşlar ve bu hareketin önemli eserleri arasında sayılan Cemal Süreya'nın *Üvercinka* (1958), Edip Cansever'in *Yerçekimli Karanfil* (1957) ve Turgut Uyar'ın *Dünyanın En Güzel Arabistanı* (1959) adlı şiir kitaplarını defalarca okumuşlardır.

1958'de İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesine kayıt yaptırarak yükseköğrenime adım atan Rasim Özdenören, Nuri Pakdil'le daha sık görüşecektir. Üniversite yılları Özdenören'in okuma listesine Dostoyevski'nin eklenmesi bakımından önemlidir. Bir tutku hâline gelen Dostoyevski okumaları Rasim Özdenören'in okulu uzatmasına yol açacaktır. Hukuk eğitimi alan Rasim Özdenören bununla yetinmemiş ve Gazetecilik Enstitüsünün açtığı sınavı kazanarak aynı anda iki bölüm okumuştur.

1962 yılında Sezai Karakoç'la tanışan Rasim Özdenören, Karakoç'un dönemin kültürel ve siyasal ortamına yönelik tespitlerinden etkilenecektir. Sezai Karakoç'un düşünce ve yazılarındaki derinliğin karşısında kendisinin yazmasına gerek olmadığını düşünerek yazmaya üç yıllık bir ara verecektir. Bu ara Sezai Karakoç'un dönemin önemli edebiyat dergilerinden *Soyut*'a göndermek üzere öykü istemesiyle son bulacaktır. Sezai Karakoç, Özdenören'in George Orwell'in *Animal Farm*'ını (1945) "Hayvan Çiftliği: Domuzlar Diktatöryası" (1964) adıyla Türkçeye çevirmeye yönlendirecektir. Özdenören bu yıllarda Karakoç'un *Diriliş* dergisinde birçok öykü yayımlayacaktır. Rasim Özdenö-

ren ve Alâeddin Özdenören'i Necip Fazıl Kısakürek ile tanıştıran da Sezai Karakoç olacaktır. Rasim Özdenören'in ilk öykü kitabı *Hastalar ve Işıklar*'ın (1967) yayımlanmasında da Karakoç'un gayretleri vardır.

1967 yılında Hukuk Fakültesinden mezun olan Rasim Özdenören avukatlık yapmayı düşünmez. Sezai Karakoç'un yönlendirmesiyle Ankara'da Devlet Planlama Teşkilatının açtığı sınava girerek başarılı olur ve uzman yardımcısı olarak 2005 yılına kadar sürecek memuriyet hayatına adım atar. Özdenören, Ankara'da ikamet etmeye başladıkandan sonra bu şehirde görev yapan Nuri Pakdil'le sıkça görüşürken o da dönem Ankara'da bulunan Cahit Zarifoğlu, Erdem Bayazıt ve M. Akif İnan ile, *Diriliş* dergisinin yayıma ara vermesi sebebiyle, eserlerini okurla buluşturacakları yeni bir edebî mecra arayışı içindedir. Bu arayış Nuri Pakdil öncülüğünde bir derginin kurulmasıyla sonuçlanacaktır. Rasim Özdenören, dergiye ad olarak "Mavera"yı önerirken Nuri Pakdil bu adı eskimiş bularak "Gökçeyazın"ın kullanılmasını isteyecektir. Özdenören ise Akif İnan'ın da destek çıkmasıyla hem akılda kalıcı olması hem de "Gökçeyazın"ın anlamını da içermesi bakımından "Edebiyat" adını önererek ve bu öneri kabul görecektir. Özdenören ve arkadaşları uzun yıllar bu dergide yer alarak eserlerini yayımlayacaklardır. Ayrıca kitapları da bir süre bu derginin yayınevinden çıkacaktır. Rasim Özdenören'in *Çözülme* (1973) ve *Çok Sesli Bir Ölüm* (1974) adlı öykü kitapları Edebiyat Dergisi Yayınları tarafından okuyucuya sunulmuştur. Edebiyat Dergisi Yayınlarından çıkan önemli eserler arasında yer alan Cahit Zarifoğlu'nun *Yedi Güzel Adam* (1973) adlı şiir kitabı Özdenören'in de aralarında sayılacağı "Yedi Güzel Adam" tabirine kaynaklık edecektir.

Rasim Özdenören 1970-71 yılları arasında Devlet Planlama Teşkilatının görevlendirmesiyle kalkınma iktisadı alanında yüksek lisans yapmak üzere ABD'ye gidecektir. Türkiye'nin 1971 yılının Temmuz ayında yurt dışında bulunan tüm öğrenci ve memurları geri çağırma kararıyla eğitimini tamamlamadan geri dönmek zorunda kalan Özdenören'in kısa süren Amerika dönemi yoğun Faulkner okumalarıyla geçecektir. Amerika'dan dönüşünde ailesinin isteğini kabul ederek 28 Eylül 1971'de Ayşe Hanım'la evlenen Rasim Özdenören'in Ömer Ümran (1973) ve Merve (1974) adlarında iki evladı vardır. 1972 yılında Bursa'da başladığı askerlik görevini 1974'te Şırnak'ta tamamlayan Özdenören, 1975'te Devlet Planlama Teşkilatındaki görevinden ayrıлып Kültür Bakanlığında Bakanlık Müşavirliği unvanıyla yeni görevine başlamıştır.

Rasim Özdenören ve arkadaşları hem Sezai Karakoç'un *Diriliş*'inin hem de Nuri Pakdil'in *Edebiyat*'ının yayımlarına ara vermesi sebebiyle yeni bir dergi arayışına girerler. Rasim Özdenören çıkarılacak yeni derginin altyapısının sağlam şekilde kurulmasını ve bu minvalde en az altı sayının yayımlanmasına yetecek kadar yazı bulundurulması gerektiğini belirtir. İlk olarak "Sözler" adıyla çıkarılması planlanan dergi bu adda bir yayınevini bulduğu öğrenildikten sonra "Mavera" adıyla yayımlanır. Rasim Özdenören, *Mavera*'yı yayımlamaktaki esas amaçlarının toplumda bir bilinç oluşturmak olduğunu ifade etmiştir. 1976-1990 yılları arasında 164 sayı yayımlanan *Mavera*, hem nitelikli edebî ve fikrî eserlere ev sahipliği yapmış hem de İslam coğrafyasında meydana gelen gelişmelerin güncelliğini kaybetmeden topluma aktarılmasında önemli rol oynamıştır. *Mavera*'yla birlikte Akabe Yayınları da bu dönem için önem arz etmekte-

dir. Rasim Özdenören'in *Çarpılmışlar* (1977) ve *Denize Açılan Kapı* (1983) adlı öykü kitaplarının yanında *Gül Yetiştiren Adam* (1979) adlı romanı ve *İki Dünya* (1977) adlı deneme kitabı bu yayınevince yayımlanmıştır. *Mavera*'ya gerekli mesaiyi ayırabilmek için 1978'de memuriyetten istifa eden Rasim Özdenören 1980'de görevine geri dönecek ve genel sekreterlikten emekli olup kendi deyimiyle özgürlüğüne kavuşacağı 2005'e kadar devlet memuru olarak hayatına devam edecektir.

80'ler, Rasim Özdenören'in yazı hayatı bakımından denemeciliğin ve köşe yazarlığının öne çıktığı bir dönemdir. 1977 yılında *Yeni Devir* gazetesinde yayımlanmaya başlayan bu yazılarda güncel meselelerle modernleşme sürecinin başından beri sağlam bir kuramsal zemine oturtulmadığı için zihinlerde boşlukta sallanan kavramlara dair tartışmalar iç içe geçmiştir. Yazarın 80'li yıllarda yayımlanan deneme kitaplarının içeriğinin önemli bir kısmını *Yeni Devir* ve *Mavera*'da kaleme aldığı edebî, kültürel ve siyasi yazılar oluşturmaktadır.

1999'da okuyucularla buluşan *Kuyu* ile tekrar öykü kitabı yayımlamaya başlayan Rasim Özdenören, *Yeni Şafak* gazetesinde 1995 yılında başladığı köşe yazarlığına devam edip buradaki yazılarını belli bir bütünlük içinde kitaplaştıran öykü yazmayı da sürdürmüştür.

2011-2016 yılları arasında *Türk Dili* dergisinin Yazı Kurulu üyesi olarak görev yapan Rasim Özdenören, 2015'ten vefatına kadar *Hece* ve *Hece Öykü* dergilerinde Genel Yayın Yönetmeni olarak yer almıştır. Yazarın "Çok Sesli Bir Ölüm" ve "Çözülme" adlı öyküleri Yücel Çakmaklı tarafından 1977 yılında sinemaya uyarlanmış ve bunlardan "Çok Sesli Bir Ölüm" 1978'de Uluslararası Prag TV Filmleri Yarışması'nda

Jüri Özel Ödülü'nü kazanmıştır. Rasim Özdenören ayrıca şu ödüllere de layık görülmüştür: *İki Dünya* ile Türkiye Millî Kültür Vakfı "Fikir" Dalı Jüri Özel Ödülü (1978), *Denize Açılan Kapı* ile Yazar Birliğinin "Yılın Hikâyecisi" Ödülü (1984), *Ruhun Malzemeleri* ile Türkiye Yazarlar Birliğinin "Deneme Ödülü", Karaman Türk Dili Ödülü kapsamında "Türkçeyi Güzel ve Doğru Kullanan Edebiyatçı Ödülü" (2008), TBMM Üstün Hizmet Ödülü (2009), Kahramanmaraş Sütçü İmam (2011) ve Sakarya Üniversiteleri (2015) tarafından "Fahri Doktora", T.C. Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülü (2015), *Star* gazetesi tarafından verilen Necip Fazıl Kısakürek Saygı Ödülü (2016), Bayburt Üniversitesince düzenlenen 2. Dede Korkut Ödülleri kapsamında "Bilge Adam Ödülü" (2018). Özdenören 2018'de Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Politikaları Kurulu üyeliğini kabul etmiş, sonrasında ise bu görevinden ayrılarak Cumhurbaşkanlığı Yerel Yönetimler Kurulu üyeliğine geçiş yapmıştır.

Rasim Özdenören'in eserlerini ilk yayım tarihleri ve türlerine göre şu şekilde sıralamak mümkündür:

Öykü: *Hastalar ve Işıklar* (1967), *Çözülme* (1973), *Çok Sesli Bir Ölüm* (1974), *Çarpılmışlar* (1977), *Denize Açılan Kapı* (1983), *Kuyu* (1999), *Hısrı* (2000), *Ansızın Yola Çıkmak* (2000), *Toz* (2002), *İmkânsız Öyküler* (2010), *Uyumsuzlar* (2015), *Elli Yılın Öyküsü* (2017), *İlk Öyküler* (2022).

Roman: *Gül Yetiştiren Adam* (1979).

Deneme: *İki Dünya* (1977), *Müslümanca Düşünme Üzerine Denemeler* (1985), *Yaşadığımız Günler* (1985), *Ruhun Malzemeleri* (1986), *Yeniden İnanmak* (1987), *Çapraz İlişkiler* (1987), *Kafa Karıştıran Kelimeler* (1987), *Yumurtayı Hangi Ucundan Kırmalı* (1987), *Müslümanca*

Yaşamak (1988), *Red Yazıları* (1988), *Yeni Dünya Düzeninin Sefaleti* (1996), *Ben ve Hayat ve Ölüm* (1997), *İpin Ucu* (1997), *Acemi Yolcu* (1997), *Kent İlişkileri* (1998), *Yüzler* (1999), *Köpekçe Düşünceler* (1999), *Eşikte Duran İnsan* (2000), *Yazı İmge ve Gerçeklik* (2002), *Aşkın Diyalektiği* (2002), *Düşünsel Duruş* (2004), *Siyasal İstiareler* (2009), *Edebiyat ve Hayat* (2012), *Açık Mektuplar* (2014), *Hadislerin Işığında Hz. Peygamber* (2018).

Çeviri: George Orwell, *Hayvan Çiftliği* (1964); Ebü'l-A'lâ Mevdûdi, *İslâm'da Devlet Nizamı* (1967); S. A. Sıddıkî, *İslâm Devletinde Mali Yapı* (1972).

Rasim Özdenören ve eserleri hakkında birçok çalışma yapılmıştır. Bunlardan kitap olarak yayımlananlar şunlardır: Necip Tosun, *Türk Öykücülüğünde Rasim Özdenören* (İst. 1997); Âlim Kahraman (Haz.), *Işıyan Kelimeler* (İst. 2007); Ali Haydar Haksal, *Ruh Denizinden Öyküler* (İst. 2008); M. Nezir Eryaysoy, *Gül Yetiştiren Adam Rasim Özdenören* (İst. 2009); Ali Dursun, Turan Karataş (Haz.), *Medeniyetin Burçları Rasim Özdenören Kitabı* (Kayseri, 2011); Ömer Erinc, *Çok Sesli Bir Yazar Rasim Özdenören* (Ankara 2011); Fahri Tuna vd., *Rasim Özdenören'e Armağan* (İst. 2015); Ülkü Eliuz, *Rasim Özdenören* (İst. 2018); Saliha Tunç, *Türk Hikâyeciliğinde Rasim Özdenören* (Konya 2022). *Yedi İklim* (S 107-108, Şubat-Mart 1999), *Kitap Postası* (S 13, Mart 2006) ve *Hece* (S 169, Ocak 2011) dergileri onun hakkında özel sayılar yayımladı. Ayrıca şimdiye kadar Özdenören'i ve eserlerini konu alan, biri doktora diğerleri yüksek lisans olmak üzere, 25 tez yapılmıştır.

Eserleriyle Türk kültür ve edebiyat tarihinde adı her daim anılacak Rasim Özdenören'e Allah'tan rahmet, başta ailesi olmak üzere sevenlerine sabır ve baş sağlığı diliyoruz. Ruhu şad olsun.